

ПРО СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ТРАНСПОРТУ

Денис СВІТЛИЧНИЙ
аспірант

В умовах глобалізаційного розвитку економіки та суспільства значно зростає кількість та обсяги перевезень вантажів і пасажирів. Таке зростання об'єктивно призводить до пропорційного збільшення втрат, крадіжок, аварій, а також загибелі пасажирів та інших осіб. В умовах воєнних дій, які відбуваються на території України, перевезенням можуть загрозувати теракти з боку країни-агресора – російської федерації. Непоодинокими є ракетні атаки на порти, склади, зернові термінали та інші об'єкти транспортної інфраструктури; наявні загрози з боку російських терористів торговим суднам незалежно від країни їх приналежності та порту прописки. Запобігання цим негативним явищам у сфері транспорту та усунення їх наслідків потребує значних капітальних вкладень та фінансових витрат від підприємств транспорту, державних органів і територіальних громад. А це є небажаним в умовах дефіциту у них фінансових, матеріальних ресурсів, а подекуди і кваліфікованих кадрів. Тому важливим механізмом перекладення на себе витрат суб'єктів господарського права з високим рівнем публічних інтересів може бути застосування страхування у сфері транспорту. Об'єктами страхування найчастіше можуть бути здоров'я і життя пасажирів, працівників транспортних підприємств, інших осіб, пов'язаних із діяльністю транспортних підприємств; відповідальність перевізників; транспортні засоби та інше майно транспортних підприємств; вантаж, багаж та інше майно пасажирів, вантажовідправників, вантажоотримувачів та інших клієнтів чи контрагентів підприємств транспорту. Проте у господарській практиці транспортних організацій України наявна недооцінка страхових механізмів. Найчастіше договори страхування укладаються в силу законодавчого зобов'язання. З іншого боку, у своїй господарській практиці окремі страховики намагаються не виконувати зобов'язання за договором страхування. Така ситуація вимагає виправлення, у тому числі за рахунок удосконалення нормативно-правового регулювання.

На сьогодні відносини зі страхування у загальних рисах регулюються положеннями Господарського [1] та Цивільного кодексів України [2], а також актами спеціального законодавства – Законами України «Про страхування» [3], «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» [4], Положенням про обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті, затвердженим постановою КМУ від 14 серпня 1996 року № 959 [5]. Застосування механізмів страхування не забороняється загальним транспортним законодавством: Повітряним кодексом [6], Кодексом торговельного мореплавства [7], Законами України «Про транспорт» [8], «Про автомобільний транспорт» [9], «Про міський електричний транспорт» [10], «Про залізничний транспорт» [11], «Про

транспортно-експедиторську діяльність» [12], «Про перевезення небезпечних вантажів» [13] та ін. Проте наявне законодавство не виконує у повному обсязі своїх завдань, оскільки допускає порушення інтересів як перевізників, так і власників вантажів, пасажирів чи інших споживачів їхніх послуг, містить прогалини та суперечливі моменти, зазнає змін і доповнень, проте все одно викликає нарікання у практиків та вчених.

Дослідженню різноманітних відносин у сфері транспортного права, регулюванню перевезень пасажирів та їх багажу, вантажів різного виду, управлінню транспортною сферою адміністративними методами, регулюванню господарської діяльності зі здійснення перевезень різними видами транспорту присвячували свою увагу українські й іноземні вчені – цивілісти, адміністративісти, господарники. Серед них можна назвати таких вчених, як: І.В. Булгакова [14-16], В.К. Гіжевський [17; 18], В.Л. Грохольський [19], В.В. Кадала [20], О.В. Клепікова [21; 22], А.В. Мілашевич [23; 18], В.Й. Развадовський [24; 25], Л.Я. Свистун [26; 27], М.Л. Шелухін [28] та ін. Загальним питанням здійснення страхової діяльності як виду господарської діяльності присвячували увагу вітчизняні вчені і практики: Л.М. Білецька [29], І.М. Войцеховська [30], Б.В. Деревянко [31], В.В. Дума [32], Ю.О. Заїка [33], К.К. Карпенко [34; 35], Л.Л. Кінашук [36], М.С. Клапків [37], Л.С. Морозова [38], Н.В. Михайлова [39], Н.Б. Пацурія [40; 41], С.К. Реверчук [42], Е.П. Стась [43], Д.О. Тищенко [44], Р.І. Тринько [45], Ю.П. Уралова [46], Я.А. Чапічадзе [47], І.А. Шубенко [48] та інші. Як бачимо, в Україні присутні окремі роботи, що фрагментарно оглядають різні аспекти здійснення страхування у сфері транспорту, однак комплексне дослідження правового регулювання страхової діяльності у сфері транспорту на сьогодні у нашій державі відсутнє. Цим питанням має приділятися більше уваги. Їх слід розглянути у межах значного за змістом та глибиною дослідження. Логічно провести відповідний аналіз у межах дисертаційної або монографічної роботи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV. *Офіційний вісник України*. 2003. № 11. Ст. 462.
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40–44. Ст. 356.
3. Про страхування: Закон України у редакції Закону від 4 жовтня 2001 року № 2745-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 7. Ст. 50.
4. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України від 1 липня 2004 року № 1961-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 1. Ст. 1.
5. Про затвердження Положення про обов'язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 серпня 1996 року № 959. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-96-%D0%BF>

6. Повітряний кодекс України: Закон України від 19 травня 2011 року № 3393-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 48-49. Ст. 536.
7. Кодекс торговельного мореплавства України: Закон України від 23 травня 1995 року № 176/95. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 47, 48, 49, 50, 51. Ст. 349.
8. Про транспорт: Закон України від 10 листопада 1994 року № 232/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 51. Ст. 446.
9. Про автомобільний транспорт: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2344-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 22. Ст. 105.
10. Про міський електричний транспорт: Закон України від 29 червня 2004 року № 1914-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 51. Ст. 548.
11. Про залізничний транспорт: Закон України від 4 липня 1996 року № 273/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 40. Ст. 184.
12. Про транспортно-експедиторську діяльність: Закон України від 1 липня 2004 року № 1955-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 52. Ст. 562.
13. Про перевезення небезпечних вантажів: Закон України від 6 квітня 2000 року № 1644-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 28. Ст. 222.
14. Булгакова І.В. Транспортне право України: Академічний курс: підруч. для студ. юр. спец. вищ. навч. закл. І.В. Булгакова, О.В. Клепікова. К.: Ін Юре, 2005. 536 с.
15. Булгакова І.В. Господарське право України: Навч. посіб. К.: Прецедент, 2006. 346 с.
16. Булгакова І.В. Правове регулювання перевезення вантажів залізничним транспортом в Україні: Автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.04. Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2003. 20 с.
17. Гіжевський В.К., Мілошевіч А.В. Правове регулювання транспортної системи України: Науково-практичне видання. К., 2000. 141 с.
18. Транспортне право України: навч. посіб. За заг. ред. В.К. Гіжевського, Е.Ф. Демського. К.: Юрінком Інтер, 2002. 416 с.
19. Організаційно-правові засади боротьби з крадіжками вантажів на об'єктах залізничного транспорту. Грохольський В.Л., Платіка В.М., Продайко С.В., Соломко В.Є. Одеса: ОЮІ НУВС, 2003. 170 с.
20. Кадала В.В. Правове регулювання перевезень вантажів у прямому змішаному сполученні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. К., 2011. 239 с.
21. Клепікова О.В. Правове регулювання перевезень вантажів морським транспортом. Автореф. ... канд. юрид. наук. К., 2003. 20 с.
22. Булгакова І.В. Транспортне право України: Академічний курс: підруч. для студ. юр. спец. вищ. навч. закл. / І.В. Булгакова, О.В. Клепікова. К.: Ін Юре, 2005. 536 с.
23. Мілашевич А.В. Проблеми правового регулювання взаємодії підприємств різних видів транспорту. *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 1999. № 2. С. 44–46.

24. Развадовський В.Й. Державне регулювання транспортної системи України (адміністративно-правові проблеми та шляхи їх розв'язання): автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Нац. ун-т внутр. справ. Х., 2004. 38 с.
25. Развадовський В.Й. Адміністративно-правове регулювання правовідносин у транспортній сфері України: монографія. В.Й. Развадовський. Х.: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. 284 с.
26. Свистун Л. Я. Договори перевезення вантажів автомобільним транспортом: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. К., 2005. 190 с.
27. Свистун Л. Характеристика договору перевезення вантажів автомобільним транспортом як публічного. *Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ*. 2005. № 3 (22). С. 224–229.
28. Шелухін М.Л. Транспортне право України. Академічний курс: підручник. За ред. М.Л. Шелухіна. К.: Ін Юре, 2008. 896 с. URL: <https://repository.ndippp.gov.ua/handle/765432198/216>
29. Білецька Л.М. Господарсько-правове урегулювання страхової діяльності в умовах її діджитал-трансформації. *Dictum factum*. 2023. № 1(13). С. 39–45.
30. Войцеховська І.М. Господарсько-правове регулювання перестрахової діяльності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. К., 2017. 20 с.
31. Дерев'янка Б.В., Родіна В.В. До механізму страхування життя і здоров'я пасажирів при перевезеннях міським електричним транспортом. *Вісник Донецького національного університету, Сер. В: Економіка і право*. 2010. Вип. 2, Т. 2. С. 615–621. URL: <https://repository.ndippp.gov.ua/handle/765432198/302>
32. Дума В.В. Страхова діяльність в умовах російської агресії: правові підстави й практичні перспективи. *Юридичний вісник*. 2022. № 2(63). С. 160–166.
33. Страхове право: Навч. посібник / За ред. Ю.О. Заїки. К.: Видавництво «Істина», 2004. 192 с.
34. Карпенко К.К. Історична ретроспектива формування та розвитку страхування наземних транспортних засобів в Україні. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2017. Вип. 1 (77). Т. 1. С. 142–151.
35. Карпенко К.К. Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання у сфері страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2018. Вип. 2 (82). С. 151–162.
36. Кінащук Л.Л. Страхування: теорія та практика: монографія. К.: Атіка, 2004. 318 с.
37. Клапків М.С. Витоки національного страхового ринку України: монографія. Тернопіль: Карт-бланш, 2003. 275 с.
38. Морозова Л., Тимощук О. Розвиток державного регулювання страхової діяльності в Україні. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 2 (26). С. 134–140. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2021-2\(26\)-134-140](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2021-2(26)-134-140)

39. Михайлова Н.В., Кравцова А.І. Теоретичні основи державного регулювання страхової діяльності в Україні. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2016. № 4 (76). С. 163–168.
40. Пацурія Н.Б. Страхове право України: навч. посібник. К.: Юрінком Інтер, 2006. 323 с.
41. Пацурія Н.Б. Правове регулювання діяльності у сфері страхування та перестраховування: проблеми теорії та практики: монографія. Н.Б. Пацурія, І.М. Войцеховська, А.С. Головачова. К.: Видавництво Ліра-К, 2017. 256 с.
42. Реверчук С.К. Історія страхування: підручник. С.К. Реверчук, Т.В. Сива, С.І. Кубів, О.Д. Вовчак; за ред. С.К. Реверчука. К.: Знання, 2005. 213 с.
43. Стась Е.П. Господарсько-правове забезпечення страхування підприємницьких ризиків. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. О., 2012. 20 с.
44. Тищенко Д.О. Державне регулювання страхової діяльності в Україні: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Київ, 2021. 252 с.
45. Страхування в системі економічної безпеки: монографія. Кер. авт. кол. проф. Р.І. Тринько. Львів: ЛьвДУВС, 2008. 328 с.
46. Уралова Ю.П. Господарсько-правове регулювання посередницької діяльності у сфері страхування. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 164 с.
47. Чапчадзе Я.А. Правове регулювання страхової діяльності в Україні: навч. посіб. Х.: «Алекс+», 2004. 416 с.
48. Шубенко І.А. Тенденції діджиталізації на страховому ринку України. *Бізнес Інформ*. 2021. № 2. С. 273–279.